הכשירים אויף די שייטלעך

הרב ישראל מ. סופר

דער טומל אויף די ע״ז האר־שייטלען וואס איז פארגאנגענעם חודש אנטשטאנען אין די אידישע וועלט האט געברענגט מיט זיך א נייע ערשיינונג פון הכשרים אויף שייטלען, פונקט ווי אויף עסן פראדוקטן. די הכשירים אויף שייטלען ברענגען אבער צו גרויסע מכשולות.

די פראבלעמען פון די הכשירים איז, אז אויסערדעם וואס די הכשירים זענען נאר אויף די שאלה פון תקרובת ע״ז, אבער נישט אויף וודאי איסור פריצות פון די שייטלען, אויסערדעם באקומען די הכשירים אויף שייטלען דעם פנים פון די הכשרים אויף עסן פראדוקטן, ביי וועלכן עס איז דא פארשידענע סארט הכשרים, פארלעסליכע און אומפארלעסליכע. עס זענען פאראן פילע אומפארלעסליכע הכשרים פון אומפארלעסליכע כשרות ארגאניזאציעס וועלכע האבן א סאך קולות אין הוראה, און מאנכע זענען נישט פארלעסליך נאכצוגיין אלע אינגרידיענטס פון די מאכלים, וואס קומען פון פאבריקן פון אלע עקן וועלט. עס זענען פאראן אזעלכע וואס זענען נישט מדקדק אויף געוויסע אינגרידיענטס וועלכע זענען נאר א קליינער פראצענט פונעם פראדוקט ווייל זיי פארלאזן זיך אויף ביטול בששים קעגן די הלכה אז א זאך וואס איז דרך עשייתו בכך העלפט נישט קיין ביטול, און זיי פארלאזן זיך אויף נאך פילע אנדערע קולות. דאס זעלבע ווערט איצט ביי די הכשירים אויף די שייטלען.

אויך זענען דא אומפארלעסליכע מכשירים ביי עסן פראדוקטן וועלכע פארלאזן זיך אויף די ״לעיבעלס״ וואס די פאבריקן לייגן ארויף אויף זייערע פראדוקטן, זיי געבן נאמנות [illegible]

פראבלעם האט נישט געהאט צו טאן מיט כשרות, איז עס אבער דער גרעסטער באווייז אויף כמה גדולים דברי חכמים, ווי גערעכט עס זענען געווען בשעתו הגה״ק משינאווע זי״ע און הגה״ק ר׳ הלל קאלאמייער זי״ע, און אנדערע גדולי ישראל, וועלכע האבן מזהיר געווען אין זייערע מכתבים (וואס זענען געדרוקט אין ספר זכרון בספר), אז עס איז אוממעגליך זיך צו פארלאזן אויף פראדוקטן וואס ווערן פראדוצירט דורך גוי׳שע פירמעס אין ווייטע לענדער, וואס אויב דער אייגענטימער פון די פאבריק האט נישט קיין נאמנות, איז אוממעגליך משגיח צו זיין בעינא פקיחא פון אנהויב פון פראדוצירן אין פאבריק ביז מ׳צעטיילט די סחורות אין די מאגאזינען.

אפילו די מקילים ווי הג״ר זלמן שפיצער זצ״ל אבד״ק וויען, וועלכער האט ביי די פרשה פון כשרות פון ציקאריע פון גוי׳אישע פאבריקן מצדד געווען להקל, איז ער אבער מעיד אין זיין בריוו וואס איז געדרוקט אין זכרון בספר, אז ער האט אין אנהייב נישט געקענט פועל׳ן ביי די פאבריק בשום אופן אז זיי זאלן פראדוצירן א גאנצע וואך בלויז כשר׳ע ציקאריע. זיי האבן נישט מסכים געווען בלויז אויף איין טאג אין דער וואך עס צו טאן אויף א כשר׳ן אופן, די איבעריגע טעג האבן זיי פראדוצירט באיסור. זיי האבן גע׳טענה׳ט, אז זיי האבן א סאך מער גוי׳שע קאסטומערס ווי אידישע, אז עס לוינט זיך נישט פאר זיי, אלעס צו מאכן מיט א הכשר. דעריבער האט ער צוריקגעצויגן פון געבן א הכשר ווייל ער האט חושש געווען פאר א מכשול. ערשט נאכדעם האט ער מיט [illegible]

פאבריקן וואו עס איז דא א הכשר, כאטש עס איז געווען רבנים וואס האבן מתיר געווען בכוונה וואס כוונתם לשם שמים, אבער ווער קען דען היינט מכריע זיין להקל וואו דער הייליגער שינאווער רב און אנדערע גאונים האבן גע׳אסר׳ט און די מחמירים זענען מרובים?

עס איז באקאנט וואס דער ר״ן ז״ל שרייבט (מובא בריב״ש סי׳ ש״צ), אז אפילו אין די וועלטליכע זאכן איז יעדער זיך בוחר דעם דרך היותר בטוח, דעם בעסטן און שענסטן וועג, איז כ״ש בעניני התורה והמצוות דארף מען זוכן דעם מער אויסגעהאלטענעם וועג און נישט אריינגיין אין קיין דוחקים, בפרט ביי מאכלות אסורות וועלכע זענען זייער הארב. אפילו די מקילים שרייבן אז א בעל נפש הנזהר אשרי לו וכו׳, עיי״ש באריכות.

די אלע ווערטער זענען היינט אקטועל, נישט בלויז לגבי הכשרים אויף עסן פראדוקטן, עס איז נאך מער אקטועל לגבי די נייע ביזנעס פון הכשרים אויף האר שייטלען וועלכע ווערן פראדוצירט אין פאבריקן דורך גוי׳שע פאבריקן אין ווייטע לענדער ווי רוסלאנד און אייראפע, אין דער צייט וואס לויט ווי די סוחרים וואס זענען באהאוועוועט אין די האר ביזנעס זענען מעיד, אז די אלע פאבריקן האבן אן אויסערגעווענליכע אינטערעסע אריינצומישן די אינדיאנישע טעמפל האר אין זייערע האר שייטלען, צוליב דעם וואס די אינדיאנער האר זענען בערך 100 פראצענט ביליגער ווי אנדערע האר, און זענען פון א גוטע שיינע קוואליטעט.

עס איז א הלכה פסוקה אין די פוסקים (יו״ד סי׳ ס״ג), אז דארט וואו די סוחרים האבן אן אינטערעסע אריינצומישן א דבר איסור [illegible]

זיי געבן נישט קיין הכשר אויף די שייטלען וואס זענען אסור אלס פריצות, אויף וואס די רבנים האבן שוין לאנג מפרסם געווען אן איסור. עס איז אומפארשטענדליך, ווי קען מען ארויסגעבן א הכשר אויפ׳ן ספק איסור תקרובת ע״ז, בשעת די שייטלען זענען סיי ווי בוודאי אסור אלס מלבושי פריצות? אויב איז דא א הכשר אויפ׳ן איסור ע״ז, וועלן זיך די פרויען שוין אליין מתיר זיין איבער די איסורי פריצות פון די האר־שייטלען. די פרויען טוען מה שלבם חפץ, און זיי רעכענען זיך נישט מיט די איסורים פון אלע גדולי הדור סיי פון א״י און סיי פון חו״ל, וועלכע האבן שוין לאנג גע׳אסר׳ט אלע ״יומען העיר״ שייטלען, ספעציעל די וואס זענען ״קאסטום מעיד״ וועלכע זעען אויס געגוי ווי די אייגענע האר, און פארהייראטע פרויען זעען דורכדעם אויס ווי אומפארהייראטע מיידלעך, וואס דאס איז די ערגסטע פריצות רח״ל.

די סארט הכשרים דערמאנען דעם באקאנטן משל, פון איינעם וואס האט גע׳שחט׳ן א חזיר און עס אויסגעזאלצן פונעם בלוט, און געגעבן דערויף א הכשר, באטאנענדיג אז ער איז נישט מתיר דעם איסור חזיר, נאר ער איז מודיע אז עס איז גע׳שחט׳ן געווארן כדת וכדין, און עס איז געזאלצן און האט נישט די איסורים פון נבילה און דם, עס איז א כשר׳ער חזיר.

דאס זעלבע איז מיט די שייטלען וועלכע זענען בעצם א חתיכה דאיסורא, לא מיבעיא לדעת רוב הפסוקים, ווי הגה״ק הדברי חיים זי״ע וסיעתו, וועלכע האבן גע׳אסר׳ט אלע סארט שייטלען צוליב דעם לאו פון ובחוקותיהם לא תלכו, און פריצות הויז עוברת על דת יהודית וכו׳. וואר [illegible]

כהיתר.

פונעם חשש תקרובת ע״ז האט זיך יעדער איד דערשראקן, ווייל פון דעם איסור ע״ז ציטערט יעדער איד, ווי עס שטייט אין ליקוטי אמרים (פי״ט), אז אפילו די שוואכסטע נשים וקלים ועמי הארץ וועלכע זענען עובר אויף אנדערע איסורים, ציטערן אנצורירן אפילו דעם עק פון טומאת איסור ע״ז אפילו בלויז בדיבור או במעשה אן קיין מחשבת ע״ז, צוליב די הארבקייט פון ע״ז וואס רירט אן דאס פינטעלע אמונה פון א איד.

מען דארף זיך אבער באמת נעמען א מוסר השכל, אז פונקט ווי מ׳איז זיך מרחק פון ע״ז, דארף מען זיך מרחק זיין פון אלע איסורים דורך וועלכע מ׳ווערט פונקט אזוי דערווייטערט פון השי״ת.

אויב מ׳קען נאך טרעפן א לימוד זכות אויף די וואס געבן הכשרים אויף די האר שייטלען פאר מאדערנע קרייזן וועלכע שערן זיך נישט אפ די האר, און אויב האבן זיי נישט קיין שייטלען לויט זייער געשמאק גייען זיי ארום פריי מיט די האר פרועי ראש ר״ל, דעריבער פרובירן מאנכע מכשירים מכשיר צו זיין די האר־שייטלען, כדי זיי צו ראטעווען פון פרועי ראש, איז דער הכשר זיכער נישט אקטועל פאר ערליכע אידישע פרויען פון היימישע קרייזן וועלכע זענען מקיים די אלטע תקנה פון די גדולי אשכנז זיך אפצושערן די האר. די וואס גייען נישט ארום פרוע ראש, פאר זיי איז נישטא קיין הכשר אויף קיין שום האר־שייטל.

די ערליכע אידן וואס זענען מדקדק ביי די הכשרים וואס זיי עסן אז עס זאל קומען פון פארלעסליכע רבנים, וועלכע זענען בעלי אחריות אויף ענייני כשרות. און זיי נעמען

די שייטלען.

אויך זענען דא אומפארלעסליכע מכשירים ביי עסן פראדוקטן וועלכע פארלאזן זיך אויף די "לעיבעלס" וואס די פאבריקן לייגן ארויף אויף זייערע פראדוקטן, זיי געבן נאמנות פאר די גוי'שע פאבריקן אויפ'ן סמך פון זייערכע לעיבעלס אן קיין חקירות ודרישות, וואס ע"פ הלכה איז עס אומפארלעסליך, בפרט אז אפילו לויט'ן געזעץ קען מען קיינעם נישט באשטראפן אויב עס ווערט אריינגעמישט ווייניגער ווי צוויי פראצענט פון א געוויסע אינגרידיענט און מ'איז נישט מחויב ארויסצושרייבן עס אויפ'ן לעיבעל, און דער זעלבער אומפארלעסליכער הכשר ווערט דורך מאנכע היינט באנוצט אויך אויף די שייטלן.

בכלל איז זייער שווער צו קאנטראלירן פראדוקטן וועלכע ווערן געמאכט אין גוי'שע פאבריקן אין אנדערע עקן וועלט, ווען עס קומט אריין פארשידענע תערובות, ווי מיר האבן זיך איבערצייגט היי יאר ביי דעם טומל וואס איז פארגעקומען ביי די "רעמעדיע" סיריעלס, וואס האט פאראורזאכט דעם טויט פון עטליכע אידישע קינדער אין א"י דורכדעם וואס די פאבריק וואו עס ווערט געמאכט אין דייטשלאנד האט פון זיך אליין געטוישט א געוויסע אינגרידיענט אן דעם וויסן פון די קאמפאני אין א"י. ערשט די פארגאנגענע וואך איז באשריבן געווארן אויך אויף אנדערע פראדוקטן פון יענע פירמע, וואס איז געוועזן געדרוקט אויף דעם א פראצענט פון געוויסע וויטאמינען וואס עס האט זיך ארויסגעשטעלט צו זיין פאלש, וואס דאס איז דער גרעסטער באווייז אויף די אומפארלעסליכקייט פון די לעיבעלס פון די פירמעס בנוגע כשרות.

בשעתו ווען עס איז ארויסגעקומען דער טומל פון "רעמעדיע", האבן מיר דערמאנט אז כאטש יענער גוי'שע קאסטומערס ווי אידישע, אז עס לוינט זיך נישט פאר זיי, אלעס צו מאכן מיט א הכשר. דעריבער האט ער צוריקגעצויגן פון געבן א הכשר ווייל ער האט חושש געווען פאר א מכשול. ערשט נאכדעם האט ער מיט גרויסע שוועריקייטן גע'פועל'ט ביי זיי אז זיי זאלן א גאנצע וואך עס מאכן אויף א כשר'ן וועג, עיי"ש באריכות.

רביה"ק מסאטמאר זי"ע שרייבט אין שו"ת דברי יואל (חיו"ד סי' נ"ד), אז פון דעם זעט מען ווי שווער עס איז צו געבן א הכשר אויף א פראדוקט ביי גוי'אישע פאבריקן וואו עס פאסירט מ'זאל קענען אריינמישן א דבר איסור, און לכל הדעות דארף עס א גרויסע השגחה. דער הכשר דארף זיין עכ"פ פון אן ערליכן ארטאדאקסישן רב פון די וועלכע זענען מפורסם ליראי ה', אבער די וועלכע קומען פון ווייטע מקומות וואו עס איז פארגעסן געווארן די דרכי התוה"ק, ווייסן שוין נישט פון אידישקייט זיי און זייערע לערערעס, איז נישט עולה על הדעת זיך צו פארלאזן אויף אזא הכשר.

היינט אבער בעוה"ר איז דער מכשול זייער גרויס, ווייל דער המון עם ווייסט נישט מבחין צו זיין. באלד ווי זיי הערן דאס ווארט "כשר", זענען זיי גלייך מקיל און זיי ווערן נכשל מיט מאכלות אסורות רח"ל. בפרט היינטיגע צייטן, ווען די פאבריקן ענדערן זיך כסדר מיט נייע ערפינדונגען, און ווער קען וויסן וואס פארא אופנים זיי האבן אריינצומישן תערובות איסור, אז אפילו דער משגיח קען נישט מרגיש זיין ווייל ער ווייסט נישט בין ימינו לשמאלו, וויבאלד דער אייגנטימער פון די פאבריק אליין האט נישט קיין נאמנות, זוכט ער אלע מעגליכקייטן להשביח מקחו.

דער דברי יואל פירט אויס, אז אפילו ביי פראדוקטן פון גוי'אישע ... אינדיאנער האר זענען בערך 100 פראצענט ביליגער ווי אנדערע האר, און זענען פון א גוטע שיינע קוואליטעט.

עס איז א הלכה פסוקה אין די פוסקים (יו"ד סי' ס"ג), אז דארט וואו די סוחרים האבן אן אינטערעסע אריינצומישן א דבר איסור וויבאלד עס איז ביליגער, איז נישט שייך דער דין פון כל דפריש מרובא פריש, וואס דערפאר האבן די רבנים הגאונים דער בד"צ פון ירושלים שליט"א ארויסגעגעבן א פסק אז מ'קען נישט געבן קיין נאמנות פאר סוחרים פון פאבריקן מתיר צו זיין די שייטלען מכח כל דפריש מרובא פריש וכדומה, ווייל די פאבריקן האבן זייעד א שטארקע אינטערעסע יא אריינצומישן אינדיאנער האר, וואס ווערט נישט בטל ברוב צוליב תקרובת ע"ז ביי וואס עס העלפט נישט קיין ביטול, און אויך ווייל מומחים קענען דערקענען די אינדיאנער האר, עס האט דעם דין פון א דבר הניכר וואס ווערט נישט בטל.

מערערע לאנגיאריגע האר־סוחרים זענען מעיד אז אין דעם געביט קען מען פאר זייער א סאך פעלשערייען, און אז די פאבריקן פארפירן אפילו די באהאווענטע סוחרים. דעריבער איז זיכער אז מ'קען נישט געבן קיין נאמנות פאר די גוי'שע פאבריקן, ממילא זענען די שייטלען אסור אויך צוליב איסור תערובות תעקרובת ע"ז.

איסורי פריצות האבן נישט קיין הכשר

דאס אלעס איז געזאגט געווארן אפילו בלויז לגבי די ע"ז שאלה פון די אינדיאנער האר, אבער מער ווייטאגליך איז די אומ'אחריות פון די וועלכע זענען פורץ די פירצה פון די האר שייטלען פאר'ן המון עם, אינדערצייט וואס די שייטלען זענען סיי ווי אסור צוליב פריצות. מאנכע באגעניגען זיך מיט צולייגן א "לחש" אז

דאס זעלבע איז מיט די שייטלען וועלכע זענען בעצם א חתיכה דאיסורא, לא מיבעיא לדעת רוב הפוסקים, ווי הגה"ק הדברי חיים זי"ע וסיעתו, וועלכע האבן גע'אסר'ט אלע סארט שייטלען צוליב דעם לאו פון ובחוקותיהם לא תלכו, און פריצות פון עוברת על דת יהודית וכו', נאר אפילו לויט די מתירים פאה נכרית, שרייבן מערערע פון די גדולי הפוסקים, אז אויב דאס שייטל זעט אויס גענוי ווי אייגענע האר, איז עס א שרעקליכע פריצות און עס האט דעם דין ווי א פרוע ראש וואס איז אסור מה"ת, כמבואר בישועות יעקב (אה"ע סי' ע"ז), ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"ה), שו"ת חסד לאברהם, ובספרי הגה"ק ר' הלל קאלאמייער זי"ע (שירי משכיל כלל ה'), און אין ספר אבקת רוכל, שו"ת תקל יצחק ועוד הרבה פוסקים, אז די סארט שייטלען זענען אסור אפילו לפי דעת המתירים.

דער פסק קעגן די היינטיגע האר שייטלען וועלכע זעען אויס גענוי ווי אייגענע האר איז נתקבל געווארן בדורינו דורך אלע גדולי הרבנים פון היינטיגן דור, וועלכע האבן שוין עטליכע מאל מפרסם געווען דעם דאזיגן פסק להלכה למעשה, סיי אין א"י און סיי אין חו"ל. קיינער איז אויף דעם נישט מחולק, נאר די דעת נשים הפרוצות וואס טוען על דעת עצמן נגד דעת תוה"ק.

שטעלט אייך פאר, די שייטל מאכער אליין זענען מפרסם דעם הכשר צוזאמען מיט'ן איסור אז מ'טאר נישט מאכן און פארקויפן פריצות'דיגע שייטלען וואס די רבנים האבן גע'אסר'ט, ווייל זיי ווייסן אז דער איסור מיינט גארנישט, ווייל די פרויען האבן שוין לאנג אפגע'פסק'ענט אז מ'דארף נישט חושש זיין אויפ'ן איסור פון די רבנים אויף פריצות. יענע פרויען האבן זיך שוין לאנג אויסגעלאכט פונעם פסק פון די רבנים, מיט'ן היתר פון עבר ושנה נעשה לו די וואס גייען נישט ארום פרוע ראש, פאר זיי איז נישטא קיין הכשר אויף קיין שום האר־שייטל.

די ערליכע אידן וואס זענען מדקדק ביי די הכשרים וואס זיי עסן אז עס זאל קומען פון פארלעסליכע רבנים, וועלכע זענען בעלי אחריות אויף עניני כשרות, און זיי נעמען נישט אריין אין זייער שטוב די אלע אומפארלעסליכע הכשרים, טארן זיך נישט פארלאזן אויך ביי שייטלען אויף הכשרים וועלכע געבן נאמנות אויף גוי'שע פאבריקן אדער לעיבעלס, אויסערדעם וואס די הכשרים זענען בכלל נישט מכשיר דעם איסור פון פריצות.

א איד טאר זיך אליין נישט פאפען. ער טאר זיך נישט איינרעדן און באוואויגן אז ער פארלאזט זיך אויף דעם אדער יענעם בעל מכשיר, ווייל אויף יענע וועלט וועט דאס נישט זיין קיין תירוץ. מ'דארף געדענקען די פריערדערמאנטע ווערטער פון ר"ן און ריב"ש, אז אזוי ווי מ'פירט זיך לגבי די גשמיות'דיגע ענינים, אז מ'זוכט היינט דאס שענסטע און בעסטע און אויסגעהאלטענסטע פראדוקטן, דאס זעלבע טאר מען בעניני התורה והמצוות זיך אויך נישט פארלאזן אויף דוחק'דיגע התירים און אומפארלעסליכע הכשירים. מ'מוז נאר זוכן דעם בעסטן אויסגעהאלטענסטן וועג.

אשריהם, וואויל איז פאר די פילע נשים צדקניות וועלכע האבן אויסגענוצט דעם טומל איבער די שייטלען, זיך צוריקצוקערן צו די דרכי אבות, און זיי האבן אינגאנצן אוועקגעווארפן אלע שייטלען. זיי האבן אויסגעפאלגט די הוראה פונעם ד"ח וסיעתו. עס איז ממש א גרויסער קידוש השם ברבים, ווי פילע הונדערטער נשים צדקניות אין א"י האבן אינגאנצן אויסגעטאן די שייטלען און אנגעטאן טיכלעך כמנהג ירושלים. און דאס זעלבע איז געווען אין אמעריקע, אין וויליאמסבורג, בארא

(פארזעצונג אויף פאלגענדע זייט)

הכשירים אויף די שייטלען

(פארזעצונג פון פריערדיגע זייט)

פארק, מאנסי און קרית יואל, וואו איבער 500 נשים צדקניות האבן אנגעטאן שפיצלעך, און עס קומען נאך אלץ צו פרישע משפחות, כן ירבו.

וואויל איז פאר די נשים צדקניות, וואויל איז זייער חלק וואס זיי זענען בייגעשטאנען אזא גרויסן נסיון. זיי האבן אויסגענוצט דעם רוח התעודרות מן השמים אויסצואויילן דעם בעסטן אויסגעהאלטענסטן וועג, זיי וועלן זיכער באקומען דעם גרעסטן שכר אויף יענע וועלט, און ווען משיח וועט קומען, וועלן זיי זיכער באלאנגען צו משיח'ס מנין, ווי דער הייליגער קאלאשיצער רב זי"ע האט געזאגט, אז די משפחות פון די נשים צדקניות וואס פירן זיך ווי דער ד"ח און גייען אינגאנצן נישט מיט קיין שייטלען, וועלן זיין פון משיח'ס מנין, כמובא בדברי חנה.

דאס גרעסטע נארישקייט טוען אבער די נשים וואס נאך דעם שטורעם פון די ע"ז שייטלען, אנשטאט צו ווערן בעסער, האבן זיי אנגענומען אן ערגערן וועג, צו קויפן "קאסטום מעיד" שייטלען. זיי מיינען אז עס האט נישט די שאלה פון די ע"ז האר, אבער אין דער זעלבער צייט זענען די שייטלען זיכער אסור לכל הדעות, צוליב דעם איסור פון פריצות. די דאזיגע קאסטום מעיד שייטלען זענען דאך אזוי געמאכט אז די פארהיידאטע פרויען זאלן אויסזען גענוי ווי זיי האבן אויסגעזען אלס מיידלעך, וואס דאס איז דאס גרעסטע עזות און פריצות וואס איז נאר פאראן, ווי עס שרייבט הגה"ק ד' הלל קאלאמייער זצ"ל אין זיינע ספדים.

מען וואלט געדארפט איינזען אז די גאנצע געשיכטע איז געקומען אלס התעודרות פון הימל, צוליב דעם פארערגערטן פריצות, וואס די שייטלען זענען געווארן ערגעד פון יאר צו יאר. מ'האט אויסגענוצט א היתר וואס געוויסע גדולים האבן מתיר געווען הונדעדטער יארן צוריק אויף אזעלכע שייטלען וועלכע האבן קיינמאל נישט אויסגעזען ווי די פרויען גייען גענוי מיט זייערע אייגענע האר, עס איז געווען בלויז א קליין שטיקל שייטל, און עס איז בכלל נישט געווען אזוי פארגעשריטן ווי היינט, אז עס זאל אויסזען גענוי ווי די אייגענע האר. דעם דאזיגן היתר האט מען אויסגענוצט אויף האר שייטלען וואס זעען אויס אינגאנצן ווי די אייגענע האר כדרכי הגוים, און דער מצב איז געווארן ערגער פון יאר צו יאר.

דביה"ק מסאטמאר זי"ע האט זיך מתמרמר געווען דערויף אין א דרשה (פ' שופטים תשכ"ה), אז אויב עס איז שוין ליידער בעוה"ר געווארן איינגעריסן צו גיין מיט שייטלען, ווער האט אבער מתיר געווען די שייטלען וואס זעען אויס אינגאנצן ווי אייגענע האר, כדרכי הגוים גג על גג? אין יענע תקופה זענען די שייטלען געווען גג על גג, אין די שפעטערדיגע צייטן זענען די שייטלען געגאנגען אראפ, מיט די לאנגע צעלאזטע שייטלען, און אויף אנדערע פריצות'דיגע אופנים, וואס האט געמאכט די שייטלען אויסזען ערגעד ווי די אייגענע האר. דאס האט קיינער קיינמאל נישט מתיר געווען, און אלע חרדי'שע רבנים אין דעד וועלט האבן עס גע'אסר'ט.

נישט אלע נשים האבן דעם קוראזש נאכצופאלגן דעם ביישפיל פון די הונדערטער נשים צדקניות וועלכע האבן זיך אנגעטאן שפיצלעך, אדער האבן אויסגעפאלגט דעם פסק פון אלע ערליכע רבנים אז מ'זאל אויסטאן די האר־שייטלען, און בוחר זיין דעם רע במיעוטו און גיין מיט סינטעטישע שייטלען, מיט וועלכע מ'זעט נישט אויס ווי מ'גייט מיט די אייגענע האר. אויב האט כלל ישראל באקומען אזא שטארקן וואונק פון הימל, טאר מען דעם וואונק נישט איגנארירן. יעדער לפי ערכו זאל זר־כן זיך מתקן צו זיין, כאטש מיט אביסל, און זיכער טאר מען נישט אראפגיין צו א נידריגערע דרגא ר"ל.

השי"ת קוקט זיכער אויפ'ן מסי"נ פון די נשים צדקניות, וועלכע האבן פארשטאנען דעם וואונק פון הימל, און עס אויסגענוצט מתקן צו זיין, זיך צו פארבעסערן בדרכי הצניעות. אין זכות פון די נשים צדקניות וועלן מיר זוכה זיין צו די גאולה שלימה וקיבוץ נדחי ישראל, בביאת גוא"צ בב"א. □